

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
Навчально-науковий інститут денної освіти
Кафедра товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
 Г.О. Бірта
підпис ініціали, прізвище

«_28_» ___ серпня _____ 2024_ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни _«Організація боротьби з контрабандою та порушення митних правил»_

освітня програма/спеціалізація _«Митна справа в міжнародній торгівлі»_

спеціальність _076_ «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» _____
(код) (назва спеціальності)

галузь знань _ 07 _____ Управління та адміністрування _____
(код) (назва галузі знань)

ступінь вищої освіти _____ бакалавр _____
(бакалавр, магістр, доктор філософії)

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація боротьби з контрабандою та порушення митних правил» схвалена та рекомендована до використання в освітньому процесі на засіданні кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи

Протокол від «_28_» _серпня__ 2024__ року № _1_

Полтава _2024_

Укладач: Рачинська З. П., старший викладач кафедри товарознавства,
біотехнології, експертизи та митної справи

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Митна справа в міжнародній торгівлі»,
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ступеня
бакалавр

_____ А. С. Ткаченко _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
«_28_»__08_____2024_ року

ЗМІСТ

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни.....	4
Розділ 2. Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання.....	4
Розділ 3. Програма навчальної дисципліни.....	5
Розділ 4. Тематичний план навчальної дисципліни.....	7
Розділ 5. Система оцінювання знань студентів.....	10
Розділ 6. Інформаційні джерела.....	11
Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни.....	13

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1 – Опис навчальної дисципліни «Організація боротьби з контрабандою та порушення митних правил»

Місце у структурно-логічній схемі підготовки	<i>Пререквізити:</i> Товарна номенклатура ЗЕД, Експорт товарів, Митне регулювання, Митна безпека <i>Постреквізити:</i> Декларування товарів, Стратегічне управління ЗЕД, Митна логістика	
Мова викладання	українська	
Статус дисципліни – обов’язкова		
Курс/семестр вивчення	4 курс / 8 семестр	
Кількість кредитів ЄКТС/ кількість модулів	4 кредити / 2 модулі	
Денна форма навчання:		
Кількість годин: – загальна кількість: 1 семестр 120		
- лекції: 16		
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 32		
- самостійна робота: 72		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): залік (ПМК)		
Заочна форма навчання		
Кількість годин: – загальна кількість: 1 семестр 120		
- лекції: 1 семестр _____		
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр _____		
- самостійна робота: 1 семестр _____		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): 1 семестр залік (ПМК)		

Розділ 2. Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Мета курсу – формування у студентів цілісного уявлення про контрабанду та порушення митних правил, політику держави щодо боротьби з правопорушеннями у митній сфері. В результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати методи міжнародного співробітництва у боротьбі з митними правопорушеннями, основні нормативні документи, що регламентують діяльність митних органів з питань боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, ознаки контрабанди та ПМП, підстави притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил та до кримінальної – за контрабанду, порядок провадження справ про порушення митних правил. Ознайомитись з особливостями роботи служби по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил митниці – оперативного відділу, відділу дізнання, відділу митної варти. Ознайомитись з основними проблемами, які існують на сучасному етапі боротьби з контрабандою та митними шахрайствами.

Таблиця 2. Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
<p>ПР05. Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері протидії митним правопорушенням.</p> <p>ПР19. Застосовувати знання й уміння для забезпечення ефективної організації протидії митним правопорушенням.</p> <p>ПР22. Знати сучасні технічні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, прикладне програмне забезпечення галузей митної справи.</p> <p>ПР24. Знати порядок митного контролю щодо забезпечення виявлення контрабанди та порушення митних правил</p>	<p>K06 (ЗК06). Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>K26 (СК 14). Здатність використовувати сучасні технічні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, прикладне програмне забезпечення галузей митної справи у професійній діяльності.</p> <p>K27 (СК 15). Здатність використовувати методи митного контролю для виявлення і попередження митних правопорушень.</p> <p>K28 (СК 16). Здатність застосовувати на практиці законодавство України щодо митних правопорушень.</p> <p>K26 (СК 14). Здатність використовувати сучасні технічні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, прикладне програмне забезпечення галузей митної справи у професійній діяльності.</p>

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Поняття митних правопорушень

Тема 1. Визначення митних правопорушень у сучасному національному законодавстві. Основні ознаки організованої злочинності. Напрями, форми та методи, які використовує організована злочинність. Контрабанда як традиційний вид діяльності організованої злочинності. Визначення митних правопорушень в сучасному національному законодавстві.

Тема 2. Контрабанда. Суспільна небезпека контрабанди. Поняття контрабанди, її суспільна небезпечність. Боротьба з контрабандою як важливий елемент національної безпеки держави. Способи незаконного переміщення предметів через митний кордон України.

Незаконне переміщення культурних та історичних цінностей через митний кордон України як кримінальний злочин та відповідальність за вчинення такого злочину. Класифікація культурних та історичних цінностей.

Незаконне переміщення зброї та боєприпасів через митний кордон України, відповідальність за такий злочин, вчинений групою осіб. Класифікація зброї та боєприпасів.

Тема 3. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Поняття контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Класифікація наркотичних засобів та психотропних речовин. Основні маршрути розповсюдження наркотичних засобів. Контрабанда наркотичних засобів та її розмежування від інших різновидів злочинів. Основні напрями боротьби з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на сучасному етапі. Заходи щодо запобігання контрабанді: контрольована поставка наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів; переміщення товарів під негласним контролем.

Тема 4. Порухення митних правил як адміністративне правопорушення.

Порухення митних правил як адміністративне правопорушення. Види стягнень за порухення митних правил. Основні і додаткові види стягнення: попередження, штраф, конфіскація.

Види порушень митних правил і відповідальність за такі правопорушення: неподання митному органу документів, необхідних для здійснення митного контролю; недоставляння до митного органу товарів, транспортних засобів, документів; незупинення транспортного засобу; пошкодження або втрата митного забезпечення; перешкоджання посадовій особі митного органу в доступі до товарів, транспортних засобів і документів; порушення зобов'язання про транзит та ін.

Порядок реєстрації справ про порушення митних правил.

Порядок передачі матеріалів справ про порушення митних правил, заведених іншими підрозділами митниці до Служби по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил.

Модуль 2. Організація боротьби з митними правопорушеннями

Тема 5. Провадження у справах про порушення митних правил.

Поняття провадження у справах про порушення митних правил. Приводи і підстави для порушення справи про порушення митних правил. Посадові особи митних органів, які здійснюють провадження у справі про порушення митних правил. Протокол про порушення митних правил. Особливості складання протоколу про порушення митних правил юридичною особою; фізичною особою; виявлених при догляді міжнародних поштових відправлень; коли власник предметів – безпосередніх об'єктів порушення митних правил – не встановлений.

Права осіб, які притягуються до відповідальності за порушення митних правил. Представники осіб, які притягуються до відповідальності за порушення митних правил: захисник, експерт, перекладач.

Обставини, що виключають можливість здійснення посадовою особою митного органу провадження у справі про порушення митних правил.

Адміністративне затримання. Мета і порядок застосування адміністративного затримання.

Процесуальні дії у справі про порушення митних правил та порядок їх проведення. Мета проведення процесуальних дій.

Витребування документів, необхідних для розгляду справи про порушення митних правил. Вилучення предметів та документів. Проведення митних обстежень – мета та фіксація результатів.

Проведення митного розслідування: експертиза товарів, пред'явлення предметів та документів для впізнання, проведення перевірки окремих сторін діяльності підприємств.

Види постанов у справі про порушення митних правил.

Оскарження постанов у справах про порушення митних правил.

Тема 6. Особливості роботи структурних підрозділів митниці по організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил. Оперативний відділ служби по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил. Завдання та основні напрями діяльності.

Відділ дізнання.

Митна варта: призначення, основні завдання. Основні нормативні документи, що регламентують діяльність митної варти по виявленню і припиненню незаконного переміщення товарів та інших предметів поза місцем розташування пунктів пропуску через митний кордон України.

Тема 7. Міжнародне співробітництво у боротьбі з митними правопорушеннями.

Міжнародне співробітництво у боротьбі з митними правопорушеннями. Міжнародна конвенція про адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства. Загальний порядок надання адміністративної допомоги в рамках Найробіської конвенції. Повноваження Ради митного співробітництва та Постійного технічного комітету Ради по контролю за виконанням та розвитком Найробіської конвенції. Методи співробітництва митних адміністрацій – збір та передача інформації стосовно осіб, остаточно визначених винними у вчиненні контрабанди. Методи співробітництва митних адміністрацій – збір та передача інформації стосовно осіб, остаточно визначених винними у вчиненні митного шахрайства, що не є контрабандою.

Методи співробітництва митних адміністрацій – обмін інформацією щодо методів вчинення контрабанди та інших видів митного шахрайства. Методи співробітництва митних адміністрацій – створення Центрального банку інформації щодо осіб, які вчинили контрабанду, методів злочину та суден, задіяних у вчиненні контрабанди наркотиків та психотропних речовин. Методи співробітництва митних адміністрацій – створення Центрального банку інформації щодо осіб, які вчинили контрабанду творів мистецтв, антикваріату та інших культурних цінностей та методів такого злочину.

Тема 8. Боротьба з переміщенням через митний кордон України товарів, що переміщуються з порушенням прав інтелектуальної власності. Митний контроль і митне оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, та ввозяться на митну територію України або вивозяться з митної території України, здійснюються в загальному порядку з урахуванням особливостей, встановлених Митним кодексом України та іншими законами України. Правила застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності. Заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії між митними органами, правовласниками та декларантами. Основні методи шахрайства при здійсненні транзиту товарів через митну територію України.

Митні обстеження – ефективний засіб у боротьбі з порушеннями митних правил.

Боротьба з переміщенням через митний кордон України контрафактної продукції.

Розділ 4 Тематичний план навчальної дисципліни

Таблиця 4. – Тематичний план навчальної дисципліни «Організація боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил»

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання семінарського, практичного або лабораторного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Кількість годин
<i>Модуль 1. Поняття митних правопорушень</i>					
Тема 1. Визначення митних правопорушень у сучасному національному законодавстві 1. Поняття та ознаки організованої злочинності. 2. Види діяльності організованої злочинності в	2	Тема 1. Визначення митних правопорушень у сучасному національному законодавстві 1. Елементи з яких складається злочин «контрабанда». 2. Об'єкт і предмет контрабанди. 3. Ознаки які	4	Підготувати доповіді на теми: «Контрабанда як традиційний вид діяльності організованої злочинності»;	9

<p>сфері контрабанди. 3. Заходи щодо подолання негативних явищ у чинному кримінальному законодавстві. 4. Митні правопорушення у сучасному національному законодавстві.</p>		<p>впливають на можливість кваліфікувати діяння як контрабанду 4. Способи контрабанди 5. Демаскуючі ознаки поведінки підконтрольної особи, що прямує за межі кордону України</p>		<p>«Напрями, форми та методи, які використовує організована злочинність».</p>	
<p>Тема 2. Контрабанда. Суспільна небезпека контрабанди 1. Поняття організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил 2. Мета та завдання організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил 3. Проблеми в галузі боротьби з контрабандою та ПМП</p>	2	<p>Тема 2. Контрабанда. Суспільна небезпека контрабанди 1. Типові сліди контрабанди. 2. Демаскуючі ознаки можливого переміщення предметів контрабанди 3. Ознайомитися із демаскуючими ознаками можливого ввезення в Україну транспортних засобів придбаних за кордоном з порушенням існуючих правил. 4. Ознайомитися з демаскуючими ознаками незаконного переміщення предметів контрабанди та порушення митних правил вантажним автотранспортом.</p>	4	<p>Підготувати доповіді на тему «Незаконне переміщення культурних та історичних цінностей через митний кордон України як кримінальний злочин», «Боротьба з контрабандою як важливий елемент національної безпеки держави»</p>	9
<p>Тема 3. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів 1. Контрабанда наркотичних засобів та її розмежування від інших різновидів злочинів 2. Міжнародні правові акти щодо боротьби з наркобізнесом 3. Антинаркотичне законодавство України 4. Ймовірні напрямки переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів через територію України</p>	2	<p>Тема 3. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів 1. Ознайомитися з демаскуючими ознаками, що свідчать про можливе вживання (переміщення) особою наркотичних речовин і прекурсорів. 1. Об'єктивна сторона складу злочину контрабанди наркотичних засобів. 2. Кваліфікуючі ознаки контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин. 3. Особливості здійснення контрабанди наркотичних засобів з використанням порожнин тіла. 4. Поняття інституту</p>	4	<p>Підготувати доповіді на тему «Основні напрями боротьби з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на сучасному етапі»</p>	9

		добровільної відмови від контрабанди. 5.Поняття групи осіб, які організувалися для заняття контрабандою. 6.Суб'єкти контрабанди наркотичних засобів та поняття суб'єктивної сторони злочину.			
Тема 4. Порухення митних правил як адміністративне правопорушення 1.Склад адміністративного правопорушення. 2. Поняття порушення митних правил як адміністративного правопорушення. 3. Поняття і підстави адміністративної відповідальності. Види стягнень за ПМП. 4. Забезпечення законності у разі застосування стягнень до порушників митних правил. 5. Строки накладення стягнень у справах про ПМП.	2	Тема 4. Порухення митних правил як адміністративне правопорушення 1.Порядок застосування норм митного законодавства при порушенні митних правил. 2.Принципи кримінального процесу закріплені в кримінально-процесуальному законодавстві та поясніть їх зміст. 3.Охарактеризуйте кожную статтю Митного кодексу про порушення митних правил за такою схемою: Ст. 329 МК України – порушення режиму зони митного контролю	4	Підготувати доповіді на теми: «Порядок реєстрації справ про порушення митних правил». «Строки накладення адміністративних стягнень у справах про порушення митних правил»	9
<i>Модуль 2. Організація боротьби з митними правопорушеннями</i>					
Тема 5. Провадження у справах про порушення митних правил 1. Поняття провадження у справі про ПМП 2. Документальна фіксація порушення митних правил. 3. Проведення митних обстежень. 4. Види постанов у справі про ПМП	2	Тема 5. Провадження у справах про порушення митних правил 1.Особливості складання протоколу про вилучення товарів, транспортних засобів і документів у справі про ПМП. 2. Мета проведення митного обстеження, правила їх проведення. 3. Приводи та підстави для порушення справи про порушення митних правил. 4. Мета і порядок застосування адміністративного затримання. Докази у справах про ПМП. 5.Види постанов у справі про ПМП. Органи, які уповноважені розглядати справи про ПМП.	4	Підготувати доповіді на тему «Забезпечення законності у разі застосування адміністративних стягнень до порушників митних правил».	9

<p>Тема 6. Особливості роботи структурних підрозділів митниці по організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил</p> <p>1. Структура Служби по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил.</p> <p>2. Оперативний відділ СБК та ПМП. Основні завдання.</p> <p>3. Відділ дізнання. Основні завдання.</p> <p>4. Митна варта.</p>	2	<p>Тема 6. Особливості роботи структурних підрозділів митниці по організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил</p> <p>1. Структура Служби по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил.</p> <p>2. Відділ дізнання. Основні завдання.</p> <p>3. Маршрут руху транзитних товарів, що супроводжуються митною вартою</p> <p>4. Виконання завдань які покладено на підрозділи митної варти</p> <p>5. Перелік товарів що переміщуються митною територією України під супроводом митної варти</p>	4	<p>Підготувати доповіді на тему «Проведення митних обстежень», «Повноваження посадових осіб митних органів щодо розгляду справ про порушення митних правил».</p>	9
<p>Тема 7. Міжнародне співробітництво в боротьбі з митними правопорушеннями</p> <p>1. Міжнародне співробітництво у боротьбі з митними правопорушеннями.</p> <p>2. Загальний порядок надання адміністративної допомоги в рамках Найробійської конвенції.</p> <p>3. Методи співробітництва митних адміністрацій різних країн</p>	2	<p>Тема 7. Міжнародне співробітництво в боротьбі з митними правопорушеннями</p> <p>1. Загальний порядок надання допомоги у рамках Конвенції.</p> <p>2. Методи співробітництва митних адміністрацій різних країн.</p> <p>3. Механізм надання допомоги у боротьбі з контрабандою наркотиків і психотропних речовин.</p> <p>4. Допомога у протидії контрабанді культурних цінностей</p>	4	<p>Підготувати доповіді на теми: «Міжнародне співробітництво у боротьбі з митними правопорушеннями», «Рада митного співробітництва. Мета створення, повноваження»</p>	9
<p>Тема 8. Боротьба з переміщенням через митний кордон Українотоварів, що переміщуються з порушенням прав інтелектуальної власності.</p> <p>1. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності</p> <p>2. Правила застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності</p> <p>3. Заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії між</p>	2	<p>Тема 8. Боротьба з переміщенням через митний кордон Українотоварів, що переміщуються з порушенням прав інтелектуальної власності.</p> <p>1. Законність переміщення товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, через митний кордон України.</p> <p>2. Порядок дій підприємства, яке хоче захистити товари, що містять об'єкти інтелектуальної власності, від несанкціонованого їх</p>	4	<p>Підготувати доповіді на теми: «Митні обстеження – ефективний засіб у боротьбі з порушеннями митних правил», «Боротьба з переміщенням через митний кордон України контрафактної продукції».</p>	9

митними органами, правовласниками та декларантами		переміщення через митний кордон України		
4.Знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності		3.Реєстрація товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, строк дії такої реєстрації		

Розділ 5. Система оцінювання знань студентів

Таблиця 5.1 – Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни

Види робіт	Максимальна кількість балів
Модуль 1 (теми 1-4): відвідування занять (8 балів); обговорення матеріалу занять (4 бали); виконання навчальних завдань (4 бали); завдання самостійної роботи (10 балів); тестування(4 бали); поточна модульна робота (20 балів)	50
Модуль 2 (теми 5-8): відвідування занять (8 балів); обговорення матеріалу занять (4 бали); виконання навчальних завдань (4 бали); завдання самостійної роботи (10 балів); тестування (4 бали); поточна модульна робота (20 балів)	50
Підсумковий контроль: ПМК (залік)	
Разом	100

Таблиця 5.2 – Система нарахування додаткових балів за видами робіт з вивчення навчальної дисципліни

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	1. Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань підвищеної складності	10
2. Науково-дослідна	Участь у наукових гуртках	10
	Участь в наукових студентських конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	10

За додаткові види навчальних робіт студент може отримати не більше 30 балів. Додаткові бали додаються до загальної підсумкової оцінки за вивчення навчальної дисципліни, але загальна підсумкова оцінка не може перевищувати 100 балів.

Таблиця 6 – Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю

		повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни

Розділ 6. Інформаційні джерела

Основні

1. Кодекс України про адміністративні правопорушеннями № 8074-10 від 07.12.84. Поточна редакція від 27.01.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
2. Кримінальний кодекс України від 04.2001 № 2341-III. Поточна редакція від 27.01.2023. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/t012341?an=910451>
3. Кримінальний-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Поточна редакція від 05.02.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Митна справа: навчальний посібник / О. Кузьмін, О. Мельник, В. Терлецька. Львів: Львівська політехніка, 2021. 240 с.
5. Митна справа: навчальний посібник / С. Д. Герчаківський. – Тернопіль : Економічна думка, 2020. – 290 с.
6. Митна справа : підручник / О. П. Гребельник. 5-те вид., оновл. та доповн. Київ : Центр учб. л-ри, 2019. 400 с.
7. Митний кодекс України: Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. Поточна редакція від 04.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-20#Text>
8. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_926#Text
9. Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976_011#Text
10. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. № 770. Поточна редакція від 11.03.2022. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/КР000770>
11. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України №3689-XII : офіційний веб-портал Верховна Рада України. Нормативно-правова база України URL : <http://zakon.rada.gov.ua>

Додаткові

12. Митне право : навчально-метод. посібн. / Б. А. Кормич, Н. О. Коваль. – Одеса : Фенікс, 2021. – 132 с.
13. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: Закон України від 17 жовтня 2019 року № 202-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-IX#Text>.
14. The World Trade Organization (WTO). Сайт. <https://www.wto.org/>.

Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни

- Пакет програмних продуктів Microsoft Office, MD Office (MD Info, MD Explorer, MD Declaration)
- Дистанційний курс у системі дистанційного навчання ПУЕТ